

Kisipari szövetkezetek a lakosság szolgálatában ^[1]

A '60-as évek mindennapjait, sajátos hangulatát idézi fel az a két fotóalbum, amelyek Magyar Országos Levéltár OKISZ iratanyagában található meg. A válogatott és a tematikailag rendezett felvételek a KTSZ-ek, és ezzel együtt a szocializmus személytelen, arcnélküli világát rajzolják elénk. Hiányzik az egyéni ízlés, a személyiség. Az itt közölt fotókon keresztül visszatekinthetünk a '60-as évek hétköznapjaira, egyhangú, sablonos díszleteire, láthatjuk, hogy milyen is volt az akkori *design*.

A magántulajdon felszámolása 1945-től a kommunista párt hatalomátvételével párhuzamosan több lépcsőben zajlott le. A kinyilvánított cél az életszínvonal emelése, a termelőerők fejlesztése, valamint a „kizsákmányolásból” származó jövedelmek megszüntetése és a tervgazdálkodás megszilárdítása volt. Ennek keretében hajtották végre a kisipar és a kiskereskedelem visszaszorítását. A háború alatt gazdátlanra vált üzemek eleve állami tulajdonba kerültek, korlátozták az iparendelvények kiadását, illetve felülvizsgálták a korábban kiadott iparendelvényeket is. Az államosítás eredményeként az egyszemélyes vagy néhány főt foglalkoztató üzemek egymás után zártak be, a kereskedelem és a szolgáltatások rendszere átalakult, és létrejöttek az új, szocialista típusú szövetkezetek. A „maszek” pékségek, zöldségesek, cipészek, fényképészek, szabók, varrónők, borbélyok, fodrászok ideje lejárt, a régi cégek zömét évtizedekre elsöpörte a történelem.

1948-ban létrehozták az OKISZ-t (*Országos Kisipari Szövetkezetek Szövetsége*), amely 1951-ben minisztériumi jogköröket kapott. 1971-ig egy ipari szövetkezet sem működhetett, amely nem volt az OKISZ tagja. Csak a kádári-konzolidáció időszakában kezdődött meg újra a kisvállalkozói réteg kialakulása, amely a fogyasztási szokásokban is megmutatkozott. A szolgáltatásban és a kereskedelemben dolgozóknak alkalmazkodniuk kellett a növekvő fogyasztói igényekhez, amely a szövetkezetek területén is éreztette hatását.

Az első szövetkezeti üzemek, műhelyek még az iparendelvényüket kényszerből visszaadott, szövetkezetbe kényszerített kisiparosokat tömörítették, akik hozták magukkal a régi kuncsaftokat. A különbség jószerével annyi volt, hogy már nem Jucikához mentek varratni vagy Kovács úrhoz öltönyt csináltatni, hanem a Szabók Minőségi KTSZ-be (*Kisipari Termelő Szövetkezet*).

A fogyasztás növekedésének hatására egyre több szövetkezeti üzlet nyílt. A „tömegtermelésre” szakosodott fodrászüzletekben mindig volt elegendő vendég, a kárpitosok, autójavítók, fényképészek, látszerészek, szabók mindig készen álltak a lakosság igényeinek kielégítésére, de kétségbeesésre akkor sem volt ok, ha elromlott a rádió, hiszen mindannyian ismerjük a régi szlogent: *Semmi kétség, a RÁVISZ a segítség.*

Az 1977-es *Ez a divat évkönyvben* a következőket olvashatjuk: *„Az elmúlt években egy új típusú ember nevelődött fel, a szocializmust akaró, új társadalmat építő ember, aki tele van lelkesedéssel, munkaszeretettel és korszerű igényekkel. Nemcsak óhajjuk a szépet, hanem meg is teremthetjük annak lehetőségét, hogy mindenki kedvére válasszon a divatos javakból...”*

Budapesten és a nagyobb városokban sorra épültek az úgynevezett szolgáltatóházak, amelyekben egyszerre több, a mindennapi élethez szükséges szolgáltatás és árucikk volt elérhető.

A forrásban szereplő fotók az OKISZ iratanyagában található. Nincs tudomásunk arról, hogy e két külsőleg egyforma és sok azonos képet tartalmazó album milyen célból készült: esetleg így akartak az OKISZ vezetői büszkélkedni a felsőbb pártzervek előtt, vagy reklámcéljaik voltak vele. Ma már - úgy véljük - ez nem is fontos. Sokkal lényegesebb, hogy mit tükröznek a felvételek. Milyen volt a kor, amelyben készítették őket. S ha ilyen szempontból nézzük az embereket, a tárgyakat, láthatjuk, hogy az 1960-as évek szinte összes ipari, szolgáltató területe felvonul. A felvételek készítői láttatják a korszak ruha (svájci sapka), cipő vagy akár „frizura”divatját, a bútorok, háztartási eszközök (televíziók, rádiók, „frigiderek”, autók, motorok formatervezését, általában azt a miliót, amely a '60-as években körülvette az akkor élő embereket. A mai rohanó világunkban szinte *irigyelhetjük* azt az egyhangú nyugalmat, amelyet ezek a képek árasztanak.

A fotókat megkíséreltük a következő sorrendben tematikailag rendezni: szolgáltatóházak (ezekben többféle szolgáltatást nyújtott egy-egy KTSZ), fodrász (ki tudja, milyen okból, e felvételekből található a legtöbb), fényképész (talán érthetően, ők is nagyobb számban szerepelnek), szabó, cipész, kárpitos, órák, képerreztető (egy darab), sütő (ez is csak egy fénykép), látszerész, könyvkötő, hangszerjavító, rádió, televízió, háztartási gépszerező, autó és motor szerelő. A felvételekből érzékelhető, hogy az album összeállítói nem törekedtek arra, hogy az egyes szakmákat arányosan mutassák be, sőt a vasipari szolgáltató szakmák közül csak egy ilyen jellegű szolgáltató házról készült felvétel. Nem tudjuk azt sem, hogy milyen KTSZ-ek kerültek be az albumokba: Nyilván azok, amelyeket kiválóan tituláltak - a RÁVISZ is ilyen lehetett!

A forrás jelzete: OKISZ XXVII-N-8-b Pénzügyi főosztály (1970), 88. doboz

Címkék:

OKISZ ^[2]

szövetkezet ^[3]

KTSZ ^[4]

maszek ^[5]

Kiadás: 6. évfolyam (2006) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/kisipari_szovetkezetek_a_lakosság_szolgalataban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/kisipari_szovetkezetek_a_lakosság_szolgalataban.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/okisz>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szovetkezet>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ktsz>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/maszek>